

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาความมั่นคงของเด็กและเยาวชนตามหลักภวนา 4: กรณีสักขากลุ่มรักลูกให้ถูกรธรรม” เป็นการวิจัย ผสมผสาน (Mixed Method) ดำเนินการวิจัยทั้ง ระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผสมผสานเข้าแบบคู่ขนานไปพร้อมกัน เพื่อศึกษาระดับความมั่นคงทางสุข ภาวะของเด็ก เปรียบเทียบความมั่นคงทางสุขภาวะตามปัจจัยส่วนบุคคล และศึกษาแนวทางการ ส่งเสริมการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะของเด็กตามหลักภวนา 4

กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเลือกจากบัญชีข้อมูลผู้ผ่านการอบรม ในปี พ.ศ. 2556 ถึง ปี พ.ศ. 2557 มีประชากรเด็กที่ในการวิจัยอายุระหว่าง 4-18 ปี จำนวน 340 คน และผู้ปกครองของเด็ก จำนวน 250 คน จากนั้นใช้วิธีเลือกสุ่มแบบง่าย โดยสุ่มตัวแทนเด็ก 1 คนต่อที่พัก 1 หน่วย (ครัวเรือน) เพื่อเป็นการกระจายการเก็บข้อมูล ได้ขนาดประชากร 260 คน จึงนำมาสุ่มโดยการเปิดตารางขนาด กลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ ได้ ขนาดกลุ่มตัวอย่างตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลอย่างน้อย 155 คน เก็บจริงได้จำนวน 185 คน เลือก ผู้ปกครองแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนดไว้เป็น 2 กลุ่ม จำนวน 24 คน และสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจนได้ข้อมูลที่อิ่มตัว

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำรวจความคิดเห็นของเด็กด้วยการให้ตอบ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งผ่านการหาความตรงเชิงเนื้อหา ความตรงเชิงโครงสร้าง และทดลอง ใช้มาแล้ว วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมทางสังคมศาสตร์ ในการวัดระดับความมั่นคงทางสุขภาวะของ เด็ก โดยเทคนิคการวิเคราะห์ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของเด็ก และใช้สถิติคือ การทดสอบค่าที (T-Test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการวิเคราะห์การผันแปรทางเดียว (One-Way ANOVA of Variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างทำการเปรียบเทียบรายคู่ ด้วยวิธี LSD (Least Significant Different) และใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) นำ ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ มาวิเคราะห์เนื้อหา อาศัย กระบวนการอุปนัยประกอบกับความรู้เชิงทฤษฎี มีวิธีดำเนินการ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำรวจความคิดเห็นของเด็กด้วยแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ ผู้ปกครองของเด็ก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งสามารถสรุปเป็นผลการวิจัยดังนี้

1. คุณลักษณะส่วนบุคคลของเด็ก พบว่าเด็กกลุ่มรักลูกให้ถูกรรณส่วนมากเป็นเด็กชาย (ร้อยละ 51.9) มีอายุระหว่าง 8-12 ปี (ร้อยละ 43.5) ระดับการศึกษามัธยมศึกษา (ร้อยละ 36.8) การพักอาศัยส่วนใหญ่พบว่าอยู่กับพ่อแม่ (ร้อยละ 81.1) ผู้ปกครองประกอบอาชีพส่วนตัว (ร้อยละ 46.5) สำหรับการศึกษาของผู้ปกครองนั้นอยู่ในระดับ อนุปริญญา/ปริญญาตรี (ร้อยละ 48.6) รายได้ของครอบครัวพบว่าครอบครัวที่มีรายได้ 30,001-90,000 บาท (ร้อยละ 46.1) ส่วนความอบอุ่นของครอบครัวส่วนใหญ่พบว่ามีความอบอุ่นมาก (ร้อยละ 43.8) โดยส่วนใหญ่เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว รูปแบบแบบได้รับสบายปานกลาง (ร้อยละ 61.1) การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาพบว่าส่วนใหญ่มีการปฏิบัติ นานๆ ครั้ง (ร้อยละ 57.8) และเด็กส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ผ่านการฝึกอบรมจากกลุ่มรักลูกให้ถูกรรณ 1 ครั้ง (ร้อยละ 84.9)

2. ระดับความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภาวนา 4 พบว่า เด็กกลุ่มรักลูกให้ถูกรรณ มีระดับการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะในภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ยคือ 3.93 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านปัญญา มีค่าเฉลี่ยระดับความมั่นคงทางสุขภาวะมากที่สุด คือ 4.12 รองลงมาด้านสื่ภาวนามีค่าเฉลี่ยระดับความมั่นคงทางสุขภาวะ คือ 3.94 ด้านจิตตภาวนามีระดับความมั่นคงทางสุขภาวะคือ 3.92 เป็นลำดับสาม และด้านกายภาวนามีระดับความมั่นคงทางสุขภาวะคือ 3.73 น้อยที่สุดกว่าทุกด้าน ผลจากการวิเคราะห์ระดับความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภาวนา 4 ของเด็กกลุ่มรักลูกให้ถูกรรณ พบว่าเด็กมีระดับความมั่นคงทางสุขภาวะอยู่ในระดับ มาก ในทุกด้าน พบด้านที่ระดับความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภาวนา 4 สูงสุดคือด้านปัญญาภาวนา และพบพฤติกรรมที่ควรได้รับการส่งเสริมในการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภาวนา 4 มากที่สุดคือด้านกายภาวนา

3. การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของเด็กพบว่า มีการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภาวนา 4 โดยการเปรียบเทียบเพศของเด็ก พบว่าเด็กที่มีเพศต่างกันมีการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภาวนา 4 ไม่แตกต่างกัน การเปรียบเทียบอายุของเด็ก พบว่าเด็กที่มีอายุต่างกันมีการพัฒนาความมั่นคงตามหลักภาวนา 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $< .05$ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน การวิจัยข้อที่ 1 เมื่อทดสอบความแตกต่าง การศึกษาของเด็กพบว่า เด็กที่มีการศึกษาต่างกันมีความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภาวนา 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $< .05$ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 พบว่า เปรียบเทียบการพักอาศัยของเด็ก

พบว่า เด็กที่มีการพักอาศัยต่างกัน มีการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภาวะ 4 ไม่แตกต่างกัน เปรียบเทียบการศึกษา พบว่าเด็กที่มีผู้ปกครองที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภาวะ 4 ไม่แตกต่างกัน เมื่อทดสอบความแตกต่างรายได้ของครอบครัว พบว่า รายได้ของครอบครัวที่แตกต่างกัน เด็กมีการพัฒนาความมั่นคงตามหลักภาวะ 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $< .05$ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 เปรียบเทียบความอบอุ่นของครอบครัว พบว่า เด็กที่ได้รับความอบอุ่นของครอบครัวแตกต่างกันมีการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภาวะ 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $< .05$ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 เมื่อทดสอบความแตกต่างการอบรมเลี้ยงดูพบว่า เด็กที่มีการเลี้ยงดูที่ต่างกันมีการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภาวะ 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $< .05$ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 พบว่า เด็กที่มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาแตกต่างกัน มีความมั่นคงทางสุขภาวะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $< .05$ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 และพบว่า เด็กที่ผ่านการฝึกอบรมจากกลุ่มรักลูกถูกรักรวม 1 ครั้ง กับเด็กที่ผ่านการฝึกอบรมจากกลุ่มรักลูกถูกรักรวม มากกว่า 1 ครั้ง เด็กมีระดับของการความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภาวะ 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $< .05$ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3

4. แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะของเด็กตามหลักภาวะ 4 พบว่ามีแนวทางดำเนินการดังต่อไปนี้

พฤติกรรมที่เด็กควรได้รับการส่งเสริมการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภาวะ 4 มากที่สุดคือ ด้านกายภาวนา ให้เด็กเกิดกระบวนการเข้าใจ ในการเลือกรับและปฏิบัติทางด้านกายอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้มีระดับความมั่นคงทางสุขภาวะด้านกายภาวนาเพิ่มมากขึ้น โดยด้านกายภาวนา เด็กจะต้องฝึกเรื่องของการดูแลชีวิตประจำวันไม่เป็นภาระของผู้อื่น ด้านศีลภาวนาต้องฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี เมื่อเด็กต้องออกไปใช้ชีวิตภายนอก ด้านจิตภาวนาควรมีจิตใจที่เข้มแข็ง มั่นคง ที่จะอดทนต่อสิ่งที่ทำให้ไม่พอใจได้ ด้านปัญญาภาวนาต้องฝึกให้มีความรู้การใช้ชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้ดี

การส่งเสริมส่งเสริมการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะของเด็กตามหลักภาวะ 4 จากผลกระทบปัจจัยส่วนบุคคลของเด็กพบว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลของเด็ก อายุ ควรแบ่งอายุของเด็กและพัฒนาเด็กตามวัย ปัจจัย ด้านสิ่งแวดล้อมของครอบครัว ได้แก่ รายได้ของผู้ปกครอง ควรส่งเสริมให้เด็กมองโลกตามความเป็นจริงจัดทำโครงการร่วมกับภาครัฐ เพื่อสนับสนุน งบประมาณให้แก่ผู้มีรายได้น้อย ความอบอุ่นในครอบครัว โดยการให้ความรู้ผู้ปกครอง ตระหนักถึงความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว โดยการจัดกิจกรรมเพื่อเกิดจิตสำนึกร่วมกัน การอบรมเลี้ยงดู โดยการให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้ดูแลเด็กเข้าใจวิธีการอบรมเลี้ยงดู เชิงพุทธ ยึดวิถีทางสายกลาง ไม่ตั้งไม่หย่อหยานเกินไป

การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา โดยการจัดกิจกรรมให้เด็กและครอบครัว สร้างคุณค่าจิตสำนึกใหม่ ร่วมกันทางศาสนา การเข้ารับการอบรมจากกลุ่มรักลูกให้ถูกรธรรม มีการสอนแบบบูรณาการ ปรับปรุง กิจกรรมให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ให้เกิดความสนใจ อยากมาเรียนรู้ มีการ ประเมิน ก่อน หลัง เข้ารับการอบรม จัดกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง

รูปแบบของกิจกรรมในการส่งเสริมการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะของเด็กควร ประกอบไปด้วย (1) กิจกรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กที่ยังไม่เคยได้รับการอบรมเพื่อสร้างความคุ้นเคย และให้เด็กอยากกลับมาฝึกต่อ (2) กิจกรรมสำหรับเด็กที่เคยรับการอบรมแล้ว สำหรับเด็กที่อยากฝึก ต่อในระดับที่สูงขึ้น และ (3) กิจกรรมสำหรับผู้ปกครองได้มาอบรมความรู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยกัน หาวิธีแก้ปัญหาให้แก่เด็กๆ และครอบครัวฝึกอบรมตามหลักพระพุทธศาสนาทั้ง 4 ด้าน ด้วยกิจกรรม สอดแทรกธรรมะ เป็นการปูพื้นฐานจนถึงระดับสูงให้แก่เด็กและทุกคนในครอบครัวนำไปใช้ในชีวิตได้

มีวิธีดำเนินการ (1) ศึกษาปัจจัยพื้นฐานของเด็กจากการวัดผลก่อนเข้ารับการอบรม ประเมิน สังเกตเด็กจากแบบสอบถามในการสมัครเข้ารับการอบรม (2) ปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับ กลุ่มผู้เรียน (3) อบรมให้ความรู้โดยการแบ่งกลุ่ม ตามระดับอายุ และจำนวนครั้งที่เข้ารับการอบรม อบรมเด็ก และให้ความรู้ ประชาชนทั่วไป ผู้ปกครองที่ต้องการเข้ารับการอบรมตลอดทั้ง 3 วัน อบรม เครือข่ายจิตอาสา วิทยากร ครู พี่เลี้ยง (4) สร้างเครือข่ายจิตอาสาบริการสังคม (5) สำนวความ คิดเห็นเด็ก นำไปประเมินผลหลังการเข้าอบรม สำนวความคิดเห็นผู้ปกครอง ระดมความคิดเห็นหาแนว ทางแก้ไข (6) ผู้ปกครองนำความรู้ไปปรับใช้กับเด็กขณะอยู่ที่บ้าน (7) ระยะเวลาปิดทอม มาเข้ารับ การอบรมใหม่เพื่อส่งเสริมให้ดีขึ้นกว่าเดิม จนไปถึงขั้นการชีวิตที่พึ่งตนเองได้ และการพัฒนาชีวิต ขึ้นสูงที่ช่วยเหลือผู้อื่นต่อไปได้

โดยภาพรวมแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะของเด็กตามหลัก ภาวนา 4 ตามความเห็นของผู้ปกครอง จากการสนทนาในประเด็นปัญหาของท่าน โดยส่วนมาก พบว่า ผู้ปกครองของเด็ก มีความคาดหวังต่อการเข้ารับการอบรมของกลุ่มรักลูกให้ถูกรธรรม ที่จะเป็น พี่เลี้ยงในการเสนอแนะการเลี้ยงดูบุตรตามวิถีพุทธ เพราะส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่อยู่โดยลำพัง พ่อ แม่ ลูก ขาดผู้ใหญ่ชี้แนะแนวทาง จึงขาดประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญที่จะอบรมบุตรหลาน และ ตนเองได้ศึกษาวิธีการดูแลบุตรที่มีอยู่จากทฤษฎี ตำรา ซึ่งตรงนี้เป็นช่องว่างที่ผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ทางด้านพระพุทธศาสนาจะสามารถเข้ามาช่วยเป็นกำลังเสริมความรู้ ความเข้าใจการ เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธให้แก่ครอบครัวยุคใหม่

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภาวะ 4 ของเด็ก กลุ่มรักลูกให้ลูกธรรม พบว่า อยู่ในระดับมาก ด้วยเหตุที่ว่า เด็กในกลุ่มนี้มีพื้นฐานต่อการฝึกฝนเรียนรู้พัฒนาตนเองตามแนวทางของผู้ปกครอง ที่ต้องการให้เด็กได้ฝึกประสบการณ์การเรียนรู้ทางด้านศาสนา เด็กจึงมีความสนใจต่อการเข้ารับการอบรม และเมื่อเด็กได้ผ่านการอบรม จึงทำให้ เด็กเกิดการเรียนรู้พัฒนาตนเอง ตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ ของตนเอง ในด้านกายภาวนา ด้านศีลภาวนา ด้านจิตภาวนา และด้านปัญญาภาวนา อยู่ในระดับดี สามารถปรับตัวต่อการอบรมได้ง่าย มีผลเป็นไปในทางที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต)¹ ที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ มนุษย์นั้นถ้าไม่ฝึกก็จะไม่ประเสริฐ แต่ถ้าฝึกแล้วก็จะมีความสามารถในการฝึกตนเองได้จนถึงที่สุด และพบว่าสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ (Bruner)² ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเจริญเติบโต โดยเน้นความสำคัญในการพบสิ่งสูงใจในการเรียนรู้ ที่ว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เก็บเกี่ยวจากประสบการณ์รอบตัวเอง และใช้ประสบการณ์ที่เก็บรวบรวมไว้นั้นเป็นเครื่องมือ โดยเชื่อว่า เด็กมีความสามารถที่จะเข้าใจความคิดพื้นฐานในวิชาต่างๆ โดยมีพื้นฐานจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างความสามารถที่มีมาแต่กำเนิดของเด็กกับข้อมูล และแนวทางการอบรมที่มุ่งใจเด็ก ด้วยการสร้างสิ่งแวดล้อมโดยการใช้กิจกรรมทางศาสนาประยุกต์กับศาสตร์สมัยใหม่ทำให้การอบรมสนุก และเด็กเกิดความสนใจในการใฝ่รู้ นอกจากนี้แล้วยังมีงานวิจัยที่สนับสนุน สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ ได้แก่ งานวิจัยของ พิษณุรัตน์ บุญช่วย³ ที่ว่า ผู้ที่ผ่านการอบรมตามหลักภาวะ 4 จะค่อยๆ ปรับปรุงแก้ไขภาพลักษณ์ภายนอกของตนทั้ง 4 ด้าน การพัฒนาจะปรากฏให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชีวิตเป็นไปในทางที่น่าพอใจและเหมาะสม เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องแล้วนำไปต่อยอดการพัฒนาตนเองได้อย่างมีทิศทาง

ผลจากการวิเคราะห์ระดับความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภาวะ 4 ของเด็กกลุ่มรักลูกให้ลูกธรรม พบว่ามีระดับ มาก ในทุกด้าน แต่ยังพบว่าในด้านกายภาวนานั้น เป็นด้านที่เด็กมีระดับความมั่นคงทางสุขภาวะมีผลการวิเคราะห์น้อยกว่าทุกด้าน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าเด็กในปัจจุบันต้องเผชิญกับปัญหา การเปลี่ยนทางสังคมที่ขาดความสมดุล ขาดการกลั่นกรองในการเลือกรับและนำไปปฏิบัติ สะท้อนได้จากการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็กที่มีค่านิยมทางวัตถุ และใช้เวลาไปกับสื่อและเทคโนโลยีทันสมัย ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการแก้ไขมากกว่าด้านอื่น เพื่อปรับให้เด็กเกิดพฤติกรรมที่นำไปสู่การเลือกใช้อินทรีย์ทั้ง 5 ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ

¹ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). *จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร*, พิมพ์ครั้งที่ 10, (จังหวัดสมุทรปราการ : มูลนิธิพุทธธรรม 2552), หน้า 42-49.

² Bruner, J.S. *The Process of Education* (The President and Fellows of Harvard College, 1960), p. 33.

³ พิษณุรัตน์ บุญช่วย, “การศึกษากระบวนการสร้างภาวะ 4 โดยใช้หลักไตรสิกขา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549), หน้า 95-97.

งานวิจัยของ พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย⁴ ได้ทำการศึกษาการฝึกฝนอบรมตามหลักภาวนา 4 และ วัดจากการทำกิจกรรมทางศาสนาของบิฑามารดา มีผลการศึกษา ด้านการบริโภคใช้สอยปัจจัย 4 จาก ข้อมูลชี้ให้เห็นว่าบิฑามารดาจำนวนหนึ่ง รักลูกมากเกินไปประกอบกับมีค่านิยมด้านวัตถุบริโภคอยู่ แล้วจึงเป็นสาเหตุให้เด็กมีแนวคิดและพฤติกรรมดังกล่าวโดยไม่รู้ตัว สอดคล้องกับ ฉวีวรรณ วรศรี⁵ ศึกษาความสามารถในการช่วยเหลือตนเองของเด็กพบว่า ปัญหาที่ประสบมากที่สุดในการเลี้ยงดูของ พี่เลี้ยงคือเด็กไม่ยอมรับประทานอาหาร และไม่ยอมนอนตามเวลาที่สมควร และสอดคล้องกับ ณัฏฐ์ ตาวงศ์⁶ ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับ การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาวะของเด็ก และเยาวชนที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวัน โดยวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อเปรียบเทียบการนำเสนอเนื้อหา เพื่อส่งเสริมสุขภาวะที่ ผลการวิจัยพบว่า การนำเสนอเนื้อหานี้พบว่าหนังสือพิมพ์ไทยรัฐจะเน้น นำเสนอเนื้อหาทางด้านสุขภาวะทางกาย หนังสือพิมพ์รายวันแสดงบทบาทน้อยมากในการนำเสนอ เนื้อหาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของเด็กและเยาวชน โดยมักเสนอข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ใน ด้านลบ การนำเสนอข้อมูลข่าวสารเพียงบางด้านไม่อาจช่วยส่งเสริมสุขภาวะได้ และสอดคล้องกับ จิราพร ชมพิกุล และคณะ⁷ ในรายงานการวิจัย สัมพันธภาพในครอบครัวไทย สถาบันพัฒนาการ สาธารณสุขอาเซียนมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่ามีครอบครัวร้อยละ 49.3 ในยุคที่สังคมมีแต่ความ แข่งขันและเร่งรีบ บางครอบครัวแทบไม่มีโอกาสรับประทานอาหารเย็นร่วมกันเลย ความสอดคล้อง กับงานวิจัยดังที่กล่าวมาชี้ให้เห็นว่า เด็กจึงขาดการดูแล ขาดการปลูกฝังพฤติกรรมที่นำไปสู่ การเลือกใช้อินทรีย์ทั้ง 5 อย่างถูกต้องเหมาะสม ได้แก่ เด็กพักผ่อนเพียงพอ เข้านอนแต่หัวค่ำ ตื่นเช้า ด้วยความเบิกบาน และ เด็กรับประทานอาหารเช้าที่มีประโยชน์มากกว่ารับประทานตามใจตนเองตาม ค่านิยมที่พ่อแม่เพ้อ เหล่านี้ เด็กจำเป็นต้องการได้รับถ่ายทอดสิ่งที่ดีงาม เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนิน ชีวิตให้แก่นัก ช่วยพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะ ด้านกายภาวนาของเด็กให้เติบโตอย่างมีคุณภาพได้

⁴ พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนว พระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544), หน้า 154-156, 172.

⁵ ฉวีวรรณ วรศรี, “บทบาทพี่เลี้ยงต่อการพัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเองของเด็กก่อนวัยเข้า เรียน”, *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต* สาขาสังคมสงเคราะห์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521), หน้า บทคัดย่อ.

⁶ ณัฏฐ์ ตาวงศ์ “การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาวะของเด็กและเยาวชนที่ปรากฏ ในหนังสือพิมพ์รายวัน”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต* สาขาวิชาการสื่อสารศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552), 92-100.

⁷ จิราพร ชมพิกุล และคณะ “สัมพันธภาพในครอบครัวไทย”, *รายงานการวิจัย*, (สถาบันพัฒนาการ สาธารณสุขอาเซียนมหาวิทยาลัยมหิดล, 2552), หน้า 56.

2. จากการทดสอบสมมติฐาน การเปรียบเทียบความมั่นคงทางสุขภาวะของเด็กตามหลักภานา 4 ของเด็กกลุ่มรักลูกให้ถูธรรม ตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้ผลการวิจัยจากการทดสอบความมั่นคงทางสุขภาวะของเด็กตามหลักภานา 4 โดยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1) การเปรียบเทียบคุณลักษณะส่วนบุคคลของเด็กพบว่า เด็กที่มีคุณลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกันมีความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภานา 4 ต่างกัน ในปัจจัยด้านอายุ และการศึกษาของเด็ก ส่วนด้านเพศพบว่าไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยเพียงบางส่วน แสดงว่าตัวแปรเหล่านี้เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปรียบเทียบ เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างด้านของเพศเด็กแล้วพบว่า เด็กผู้หญิงมีค่าเฉลี่ยความมั่นคงทางสุขภาวะโดยรวมมากกว่าเด็กผู้ชายในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านที่เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนคือด้านสภานา พบว่ามีค่าความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.5 จึงอาจเป็นไปได้ว่าเด็กผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะมีความมั่นคงทางสุขภาวะมากกว่าเด็กผู้ชาย ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญจัน ประดับมุข-เซอร์เรอร์ และคณะ⁸ ในรายงานสะท้อนปรากฏการณ์ความรุนแรงในเด็กและเยาวชน ศึกษาวิถีชีวิต พื้นที่และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ระหว่างเด็ก เยาวชนและสังคมในชีวิตประจำวัน เชื่อว่าพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชนถูกประกอบสร้างขึ้นจากบริบททางสังคมที่แวดล้อมหล่อหลอมเด็กขึ้นมา ผลการศึกษาพบว่า เพศชายมีความสัมพันธ์กับการใช้ความรุนแรงมากกว่าเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างของกลุ่มรักลูกให้ถูธรรม โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีความต้องการในการพัฒนาชีวิตของตนเอง บริบทการดำเนินชีวิต จึงแตกต่างกัน จากผลการวิเคราะห์พบว่ามีเด็กที่ครอบครัวยมีความอบอุ่นน้อย ร้อยละ 16.2 และมีการพักอาศัยกับพ่อแม่ถึงร้อยละ 81.1 ผลการวิจัยจึงไม่ตรงกับ กับกลุ่มตัวอย่างที่ในบริบทเด็กที่มีความรุนแรง ในการพิสูจน์สมมติฐานจึงใช้ด้วยกันไม่ได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชุดา กิจธรรม⁹ ศึกษางานวิจัยโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทักษะชีวิตและพฤติกรรมเสี่ยงของนิสิตนักศึกษา นิสิตที่มีเพศแตกต่างกันมีการรับรู้ประโยชน์ ปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่าสอดคล้องกับ งานวิจัยของ เกศสิริ บันธะเปรียบเทียบวิถีชีวิตที่มีผลต่อสุขภาวะของชุมชนดินแดงพบว่า ประชาชนที่มีเพศ และดัชนีมวลกายต่างกัน มีสุขภาวะไม่ต่างกัน ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่างานวิจัยการเปรียบเทียบวิถีชีวิตคนในเมือง ซึ่งงานวิจัยนี้ น่าจะเป็นบริบทที่ตรงกับเด็กกลุ่มรักลูกให้ถูธรรมมากกว่า งานวิจัยในบริบทอื่น สำหรับการ

⁸ เพ็ญจัน ประดับมุข-เซอร์เรอร์ และคณะ, “มิติทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความรุนแรงในเด็กและเยาวชน”, **รายงานการวิจัย**, คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2551, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.m-society.go.th/ewt_news.php?nid=746 [30 มกราคม 2557].

⁹ วิชุดา กิจธรรม, “โครงการ: โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทักษะชีวิตและพฤติกรรมเสี่ยงของนิสิตนักศึกษา เพื่อศึกษาเปรียบเทียบทักษะชีวิต พฤติกรรมสุขภาพและพฤติกรรมเสี่ยงของนิสิต/นักศึกษา”, **รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์**, สนับสนุนโดยคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2545), หน้า 111.

เปรียบเทียบอายุของเด็ก พบว่าเด็กที่มีอายุต่างกันมีความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักทฤษฎี 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ทั้งนี้ยังมีการวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนทร พลศรี และ เสกสันต์ สัมฤทธิ์¹⁰ ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน ผลการเปรียบเทียบ อายุของนักเรียนที่ต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ของแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่าสอดคล้องกับ แนวคิดของบรูเนอร์ (Bruner)¹¹ ที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาระดับประถมศึกษา ขั้นพัฒนาการของทฤษฎีจึงนำไปสู่แนวความคิดในการจัดการศึกษาในระดับต่างๆ ผู้สอนมีวิธีช่วยพัฒนาให้เด็ก โดยการกระตุ้นให้เด็กค้นพบวิธีการโดยเน้นความเข้าใจ ผู้เรียนแต่ละคนจะมีประสบการณ์และพื้นฐานความรู้ที่ต่างกัน การเรียนรู้จะเกิดจากการที่ผู้เรียนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบใหม่กับความรู้เดิม แล้วนำมาสร้างเป็นความรู้ใหม่ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าการเปรียบเทียบคุณลักษณะส่วนบุคคลของเด็ก ด้านอายุ และการศึกษา มีแนวโน้มพบว่าเด็กในกลุ่มรักลูกให้ถูกธรรม โดยมากมีโอกาสในการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะที่ดีเพราะเป็นกลุ่มที่ผู้ปกครองมีความต้องการที่จะส่งเสริมสนับสนุนเด็กตั้งแต่วัยอนุบาลหรือเด็กอายุน้อยจนถึงระดับมัธยมศึกษา โดยการพัฒนาเด็ก ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าระดับความมั่นคงทางสุขภาวะจะลดลงจนกระทั่งเด็กเข้าวัยมัธยมจึงเพิ่มขึ้นและเริ่มคงตัว ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงระดับ การอยู่ดี มี สุข ของเด็ก กลุ่มรักลูกให้ถูกธรรมซึ่ง สอดคล้องกับ อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ และคณะ¹² ในรายงานการวิจัย สถานการณ์สุขภาพจิตของคนไทย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ในการตรวจสอบสถานการณ์สุขภาพจิตคนไทยประจำปี 2552 โดยเปรียบเทียบกับปี 2551 ด้วยแบบสอบถามวัดสุขภาพจิต พบว่าการมีความสุขของประชากรจะลดลงเมื่อประชากรมีการศึกษาสูงขึ้น ดังนั้นในด้านปัจจัยระดับบุคคลจึงมีผลต่อโอกาสที่ประชากรจะมีความสุขน้อย อีกทั้งผลการวิจัยของกลุ่มรักลูกให้ถูกธรรม โดยที่ทิศทางการพัฒนาเด็ก ก็พบว่าควรเน้นไปที่เด็กประถมปลาย ในการส่งเสริมให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตก่อนกลุ่มอื่นเป็นอย่างมาก

2) การเปรียบเทียบสังคมและสิ่งแวดล้อมของครอบครัวของเด็ก ด้านการพักอาศัย อาชีพของผู้ปกครอง การศึกษาของผู้ปกครองที่ต่างกัน พบว่า เด็กที่มีสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของครอบครัวต่างกันเด็กมีความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักทฤษฎี 4 ไม่แตกต่างกัน ส่วนการ

¹⁰ สุนทร พลศรี เสกสันต์ สัมฤทธิ์, ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนของนักเรียนโรงเรียนสังขะ จังหวัดสุรินทร์, รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 10 สร้างสังคมและส่งเสริมสุขภาวะด้วยจิตวิทยาเชิงบวก 17-18 มีนาคม 2554, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 288.

¹¹ พรทิพย์ ศิริวรรณบุญย์, ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท แอคทีฟ พรินท์ จำกัด, 2556), หน้า 47-57.

¹² อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ และคณะ “สถานการณ์สุขภาพจิตของคนไทย”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2552), หน้า 23.

เปรียบเทียบเด็กที่มีสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของครอบครัว ในปัจจัยด้านรายได้ของครอบครัว ความอบอุ่นของครอบครัว การได้รับการอบรมเลี้ยงดู การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา พบว่า เด็กมีความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภาวะ 4 ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยเพียงบางส่วน

การเปรียบเทียบด้าน การพักอาศัย การศึกษาของบิดามารดา อาชีพของบิดามารดา ซึ่ง พบว่าไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชณี กิตติพรชัย¹³ ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูด้านความเข้มงวดของบิดามารดากับความคิดสร้างสรรค์ของบุตร พบว่า ในด้านการศึกษาของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ของบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การศึกษากลุ่มตัวอย่างของผู้วิจัยในครั้งนี้ เป็นกลุ่มที่ไม่ได้มีการควบคุมตัวแปร แต่งานวิจัยดังกล่าวมีการค้นพบเพิ่มเติมว่า เมื่อควบคุมตัวแปรด้านการลงโทษระดับการศึกษาของบิดามารดาให้คงที่ การอบรมเลี้ยงดูด้านความเข้มงวดไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ของบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งบิดามารดาเลี้ยงดูบุตรชายและบุตรหญิงไม่แตกต่างกัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การปฏิเสธสมมติฐาน ด้านการศึกษาของบิดามารดาในครั้งนี้ อาจเกี่ยวข้องกลับ ทิศทางของกลุ่มรักลูกให้ถูกรับรู้ในการศึกษาเพิ่มเติมที่จะต้องใช้การควบคุมตัวแปรและนำมาทดลองใช้ในครั้งนี้ต่อไป อีกทั้งยังพบว่า ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวนีย์ ฤดี¹⁴ ศึกษาสุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธศึกษาผู้ป่วยคลินิกโรคเบาหวาน โรงพยาบาลราชวิถี ได้ข้อค้นพบจาก ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน ตัวแปร อาชีพ การศึกษา แตกต่างกัน มีผลต่อการรับรู้ทางสุขภาวะ ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มตัวอย่างการวิจัยเป็นกลุ่มผู้ป่วย ซึ่งมีบริบทการรับรู้ที่แตกต่างจากเด็กในกลุ่มรักลูกให้ถูกรับรู้ และในการศึกษาตามทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของ อีริกสัน (Erikson)¹⁵ โดยแบ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดช่วงชีวิตเป็น 8 ขั้น เป็นความเปลี่ยนแปลงของปฏิสัมพันธ์ของเราที่มีต่อผู้อื่น แต่ละขั้นเป็นลักษณะพัฒนาการทางบวกและลบของวิกฤตนั้นๆ เป็นคู่ๆ ตรงข้ามกัน ผลต่อการรับรู้ทางสุขภาวะของผู้ป่วย แตกต่างกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กของกลุ่มรักลูกให้ถูกรับรู้ ดังนั้นจึงไม่สามารถ นำตัวแปรด้านตัวแปร อาชีพ และ การศึกษา มาใช้วัดในเด็กกลุ่มรักลูกให้ถูกรับรู้ได้

¹³ รัชณี กิตติพรชัย, “ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูด้านในด้านความเข้มงวด ลงโทษ กับความคิดสร้างสรรค์ของบุตร”, *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), หน้า 112.

¹⁴ เสาวนีย์ ฤดี, “ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ สุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธ: กรณีศึกษาผู้ป่วยคลินิกโรคเบาหวานโรงพยาบาลราชวิถี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีวิตและความตาย*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า 134-152.

¹⁵ สุชา จันทรเฒ, *จิตวิทยาพัฒนาการ*, พิมพ์ครั้งที่ 5 , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, 2542), หน้า 35.

แต่พบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรุฒิ สุนทรทัต¹⁶ ศึกษาระดับความสุขของครอบครัวประชาชนในตำบลบางทอง อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดระดับความสุข ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสุขในครอบครัวพบว่า การศึกษา และอาชีพ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความสุขของครอบครัวแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยรวมพบว่า ปัจจัยการศึกษาของผู้ปกครอง เด็กมี ค่าเฉลี่ยความมั่นคงทางสุขภาวะเท่ากันทุกด้าน ผลการวิจัยไม่มีด้านใดที่ให้ค่านัยสำคัญ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้ปกครองสมัยนี้มีการศึกษาขั้นพื้นฐาน และส่วนใหญ่ก็จบการศึกษาปริญญาตรีและอนุปริญญาจนถึงปริญญาเอก ถึงร้อยละ 72.4 สามารถศึกษาหาความรู้ ข้อมูลผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต ออนไลน์อื่นๆ การศึกษาของผู้ปกครองจึงไม่ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการมีความมั่นคงทางสุขภาวะที่ดีของเด็ก ดังนั้นผลการศึกษาการเปรียบเทียบ การศึกษาของผู้ปกครองจึงไม่พบค่านัยสำคัญทางสถิติ จึงเป็นเหตุให้ปฏิเสธสมมติฐานในครั้งนี้

จากการเปรียบเทียบเด็กที่มีสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของครอบครัว ในปัจจัยด้านรายได้ของครอบครัว ความอบอุ่นของครอบครัว การได้รับการอบรมเลี้ยงดู การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา พบว่า สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

การเปรียบเทียบ รายได้ของครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรุฒิ สุนทรทัต¹⁷ ศึกษาระดับความสุขของครอบครัวด้วย แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดระดับความสุข ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสุขในครอบครัวพบว่า มีปัจจัยด้านรายได้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องจากผลการวิจัยของ ชูฤทธิ์ เตังไตรสรณ์¹⁸ ศึกษาความสัมพันธ์ของแนวคิดสุขภาวะองค์รวมเชิงพุทธกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเปรียบเทียบหาความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและแนวคิดเรื่องสุขภาวะองค์รวม ของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ทำให้ทราบถึง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ พอประมาณ มีภูมิคุ้มกัน และมีเหตุผล สุขภาวะองค์รวมของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ทำให้ทราบถึง หลักการพัฒนาด้านตนเองให้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ กายภาพ สังคม จิต และปัญญา ผลการวิจัยเปรียบเทียบพบว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดเรื่องสุขภาวะองค์รวม เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่สามารถใช้ได้ในระดับบุคคล

¹⁶ วรุฒิ สุนทรทัต “ศึกษาระดับความสุขของครอบครัวประชาชนในตำบลบางทอง อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา”, รายงานการศึกษาอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2550), หน้า 106-110.

¹⁷ วรุฒิ สุนทรทัต “ศึกษาระดับความสุขของครอบครัวประชาชนในตำบลบางทอง อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา”, หน้า 106-114.

¹⁸ ชูฤทธิ์ เตังไตรสรณ์ “การศึกษาความสัมพันธ์ของแนวคิดสุขภาวะองค์รวมเชิงพุทธกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542), หน้า 144-148.

กลุ่ม องค์กร และในระดับชาติ ดังนั้นจากข้อค้นพบ ชี้ให้เห็นถึงแนวทางการฝึกอบรม อันได้แก่ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เหล่านี้จึงสามารถนำมาปรับฐานคิดทัศนคติให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมที่มีความแตกต่างกัน ด้านปัจจัย รายได้ของครอบครัว ในกลุ่มรักลูกให้ลูกธรรมได้

ในการเปรียบเทียบความอบอุ่นของครอบครัว พบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณานาสูงชน¹⁹ ศึกษาการถึงผลการสร้างความอบอุ่นของครอบครัว โดยวัดคะแนนเฉลี่ยการเสริมสร้างความอบอุ่นของครอบครัวก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ 1 เดือน ผลการศึกษาพบว่า มีการมีค่าคะแนนเฉลี่ยการเสริมสร้างความอบอุ่นของครอบครัว มากกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ และสอดคล้องกับ สุขชน ประวัติ²⁰ สำนวญเกี่ยวกับปัจจัยครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็กในครอบครัว ชาวพุทธ ศึกษารูปแบบการเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวชาวพุทธ ด้านพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็ก พบว่าเมื่อบิดามารดาให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก เด็กจะมีความรู้สึกว่าตนเองได้รับความรักและข้อปฏิบัติคำสั่งสอนของบิดามารดาจะได้รับการปฏิบัติตาม เด็กจะมีความเข้าใจดีว่า ความผูกพัน คำสั่งสอนและ กฎระเบียบของบิดามารดา กระทำไปเพื่อประโยชน์ของตัวเด็กเอง และสอดคล้อง ณัฐธยาน์ ช่วยธานี²¹ ศึกษาปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะของเด็กวัยรุ่นตอนต้นที่ติดอินเทอร์เน็ต ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยสิ่งแวดล้อมของครอบครัว (ลักษณะการเลี้ยงดู การอบรมสั่งสอน และแบบอย่าง) มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการดูแลตนเอง สืบเนื่องจากการได้อยู่กับพ่อแม่ที่นั้นอาจได้รับการเอาใจใส่ในการดูแลสุขภาพ และมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

การเปรียบเทียบการอบรมเลี้ยงดู และสอดคล้องกับสิน งามประโคน, พระมหาสิลกษณญาณโณ และ อินตา ศิริวรรณ²² ศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้สอบถามกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ครู อาจารย์ และนิสิต นักศึกษา พบแนวทางการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษาที่เด่นชัดคือ พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะพฤติกรรม เป็นแบบอย่างที่ดีด้วย สอดคล้องกับ โดยงานวิจัยของ

¹⁹ กฤษณานาสูงชน “การสร้าง ความอบอุ่นของครอบครัวที่ประกอบอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป นอกระบบ”, รายงานการศึกษาอิสระ พญาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลครอบครัว, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2553), หน้า 55-57.

²⁰ สุขชน ประวัติ “ศึกษาปัจจัยครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงคุณธรรมของเด็กในครอบครัว ชาวพุทธ”, รายงานการวิจัย, (คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553), หน้า 91-105

²¹ ณัฐธยาน์ ช่วยธานี, “ปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะของเด็กวัยรุ่นตอนต้นที่ติดอินเทอร์เน็ต”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), หน้า 106-114.

²² สินงามประโคน, พระมหาสิลกษณญาณโณ และ อินตา ศิริวรรณ “ศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 140 -166.

เพ็ญจัน ประดับมุข-เซอร์เรอร์ และคณะ²³ ในรายงานสะท้อนปรากฏการณ์ความรุนแรงในเด็กและเยาวชน ศึกษาวิถีชีวิต พื้นที่และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ระหว่างเด็ก เยาวชนและสังคมในชีวิตประจำวัน เชื่อว่า ตัวแปรในระดับครอบครัวพบว่า การมีประสบการณ์เห็นพ่อทำร้ายแม่มีความสัมพันธ์กับการใช้พฤติกรรมความรุนแรง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าครอบครัวละเลย ขาดความเอาใจใส่ ใช้ความรุนแรงส่งผลทางจิตใจ ความกลัว ความไม่มั่นคง ซึ่งมีความสำคัญต่อธรรมชาติของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง

การเปรียบเทียบ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา พบว่าสอดคล้องกับ สมสุข นิธิอุทัย²⁴ ศึกษาการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย เป็นการวิจัยเชิงเอกสารพบว่าการพัฒนาเยาวชนในสังคมไทย มีสาเหตุไม่เพียงประสงค์จาก ครอบครัว เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเยาวชนคือ การมีทัศนคติที่ดีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ กายกรรม วาจกรรม มโนกรรม ด้วยการพัฒนา สัมมาทิฐิ เมื่อเยาวชนมีสัมมาทิฐิ เขาก็พร้อม เขาก็พร้อมที่จะพัฒนาอย่างมีคุณภาพ คือ ศิลการฝึกในด้านพฤติกรรม สมาธิ เป็นการฝึกในด้านจิต ปัญญา การฝึกหรือพัฒนาในด้านรู้ความเป็นจริง เพื่อไปส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ดีต่อไป สอดคล้องกับ สอดคล้องกับ พระมหาบุญจิตร กนตสีโล²⁵ ศึกษาการแก้ปัญหาศีลธรรมของเยาวชนตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการอบรมศีลธรรมแก่เยาวชน พบว่านโยบายการพัฒนาประเทศสร้างความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางศีลธรรม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ก่อให้เกิดปัญหาตามมา เพราะขาดการอบรมสิ่งที่ดีงามจากครอบครัว ผู้ปกครองต้องให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง และสร้างเยาวชนให้พัฒนาสติปัญญาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม เป็นภูมิคุ้มกันให้เยาวชนมีพื้นฐานทางจิตใจที่เข้มแข็งมั่นคง รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม ผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของเด็กกลุ่มรักลูกให้ถูกธรรม ทำให้เด็กมีความมั่นคงทางสุขภาวะที่สูงกว่า เด็กที่ไม่ค่อยได้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา อาจเป็นเพราะการอบรม ฝึกฝน เรียนรู้พัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ หลักธรรมทางศาสนาสอนให้เป็นคนดี เกิดทัศนคติที่ดี เรียนรู้ชีวิต เข้าใจผู้อื่น จึงส่งผลให้เด็กมีการดำเนินชีวิตเป็นไปในทางที่ดี

²³ เพ็ญจัน ประดับมุข-เซอร์เรอร์ และคณะ “มิติทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความรุนแรงในเด็กและเยาวชน”, รายงานการวิจัย, (คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2551), [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.m-society.go.th/ewt_news.php?nid=746 [30 มกราคม 2557].

²⁴ สมสุข นิธิอุทัย “ศึกษาการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า 102-107.

²⁵ พระมหาบุญจิตร กนตสีโล “ศึกษาการแก้ปัญหาศีลธรรมของเยาวชนตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550), หน้า 120-123.

3) อภิปรายผลการเปรียบเทียบการเข้ารับการอบรมจากกลุ่มรักลูกให้ถูกระดม เด็กที่เข้ารับการอบรมจากกลุ่มรักลูกให้ถูกระดมแตกต่างกันมีความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภาวนา 4 ต่างกัน โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลป์พฤกษ์ พลศรี²⁶ ทำการทดลองโดยใช้โปรแกรมเน้นพัฒนาการบำบัดพัฒนาสุขภาวะของเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย เพื่อประเมินสุขภาวะของเด็กและความพึงพอใจ ต่อโปรแกรมเน้นพัฒนาการ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมจำนวน 8 สัปดาห์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูล หลังการทดลองสัปดาห์ที่ 8 เด็กมีความบกพร่องทางร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงสุขภาวะโดยรวมและรายด้าน (กาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับก่อนทดลองที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ ภณิดา ขนวิทยาสีธิกุล²⁷ ศึกษาความเข้มแข็งอดทนและสุขภาวะทางจิตของเยาวชนผู้ปฏิบัติธรรม ของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย โดยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากกลุ่มตัวอย่างเยาวชนผู้เข้ารับการฝึกปฏิบัติธรรม คนที่เข้ารับการฝึกปฏิบัติธรรมเป็นครั้งแรก เป็นเวลา 8 วัน 7 คืน หลังฝึกปฏิบัติธรรมมีความเข้มแข็งอดทนสูงกว่าก่อนปฏิบัติธรรม หลังจากเข้าร่วมปฏิบัติธรรมแล้วส่งผลทางบวก จากการปฏิบัติธรรม สามารถฝึกสมาธิได้ด้วยตนเอง เพิ่มความเข้มแข็งและอดทนและมีสุขภาวะทางจิตดี มีความสุข และความพึงพอใจในชีวิต ดังนั้นการเข้ารับการอบรมจากกลุ่มรักลูกให้ถูกระดม จึงเป็นปัจจัยสำคัญเนื่องจากการเข้ารับการอบรมมีผลต่อมีระดับของการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภาวนา 4 เพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้ว่า เด็กทั้งสองกลุ่มมีระดับของการพัฒนา ต่างกัน คือ เด็กที่ผ่านการฝึกอบรมมากกว่า 1 ครั้ง มีระดับของการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะมากกว่า เพราะว่าเด็กที่ได้รับการฝึกอบรมเพิ่มมากขึ้น เพราะเด็กที่ได้รับการฝึก และซึมซับ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่จิตใจมากขึ้น เป็นการปรับพฤติกรรมต่างๆ ให้ดีขึ้น

4. อภิปรายผลแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะของเด็กตามหลักภาวนา 4 สอดคล้องกับพระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย²⁸ ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาในประเด็นวิธีการอบรมสั่งสอนบุตรของบิดามารดาจากกลุ่มตัวอย่าง ได้ทำการศึกษาศึกษาการฝึกฝนอบรมตามหลักภาวนา 4 และวัดจากการทำกิจกรรมทางศาสนาของบิดามารดาจากกลุ่มตัวอย่าง มีผลการศึกษาคือ ด้านกิจกรรมทาง

²⁶ กัลป์พฤกษ์ พลศรี, “การสร้างโปรแกรมเน้นพัฒนาการสำหรับพัฒนาสุขภาวะของเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานันทนาการ*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2552), หน้า 192-196.

²⁷ ภณิดา ขนวิทยาสีธิกุล, “ความเข้มแข็งอดทนและสุขภาวะทางจิตของเยาวชนผู้ปฏิบัติธรรม: กรณีศึกษากลุ่มยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 95-103.

²⁸ พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544), หน้า 154-156, 172.

ศาสนา พบกว่า บิดามารดาจากกลุ่มตัวอย่างได้ปฏิบัติน้อยมาก จากสาเหตุไม่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางศาสนาเท่าที่ควร จึงไม่ได้พาบุตรหลานเข้าร่วม และไม่มีเวลาไม่มีเวลา เพราะต้องประกอบภารกิจต่างๆ มากมาย และสภาพสังคมปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยต่อกิจกรรมทางศาสนา ความผูกพันระหว่างสถาบันครอบครัวกับสถาบันศาสนามีความเหินห่างมากขึ้น และสอดคล้องกับพระมหาอุดร สุทธิญาโณ²⁹ ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบสุขภาพองค์รวมวิถีพุทธในพระไตรปิฎก ผลการวิจัยพบว่าสุขภาพองค์รวมในพระไตรปิฎกประกอบด้วย 4 มิติ คือ ด้าน สังคม ด้านจิต และด้านปัญญา เมื่อมุ่งเน้นผลของสุขภาพองค์รวมวิถีพุทธจึงเน้นความสุข ซึ่งเป็นภาวะที่เป็นความดีของชีวิต เป็นแนวทางเพื่อให้ได้มาซึ่งสุขภาพองค์รวม พบข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ ควรมีการศึกษาระบบงานวิจัยด้านสุขภาพและวิถีพุทธ สุขภาพกายใจ การทำค้ายสุขภาพวิถีพุทธ จากสถาบันที่เน้นสุขภาพวิถีพุทธเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ พัชรี ดำรงสุนทรชัย³⁰ ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการความรู้เพื่อสุขภาวะชุมชน วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาภาคสนามในชุมชนสุขภาวะ ข้อค้นพบในการวิจัยกล่าวถึงวิธีการจัดการความรู้เพื่อสุขภาวะชุมชนด้านเด็กและเยาวชน พบว่าเด็กเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนสู่สุขภาวะ จึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้ทำหน้าที่ มีส่วนเกี่ยวข้องดังชุมชนเปร็ดโน ได้มีการทำค้ายเยาวชนและมัคคุเทศก์น้อยเพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิดและเกิดจิตอาสา และ อ.ส.ม. จีว เด็กมีโอกาสแสดงความสามารถทำให้เห็นคุณค่าของตนเอง เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างเด็กกับเด็ก เด็กกับผู้ใหญ่ ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มเด็กและเยาวชน มีความกระตือรือร้นเป็นอย่างมาก ทำกิจกรรมด้วยความรู้สึกสนุกสนานร่าเริง และจากการเป็น อ.ส.ม ทำให้ได้รู้จักโรคต่างๆ และการดูแลสุขภาพร่างกายตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงฤดี ลาสุชะ และคณะ³¹ ศึกษาการพัฒนาศักยภาพผู้นำในการสร้างเสริมกระบวนการพัฒนาสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในชุมชน โดยใช้การศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในชุมชน ทำให้ทราบถึง การสร้างเสริมสุขภาวะองค์รวม โดยการสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วม ทำให้ชุมชนรู้สึกมีความอิสระ ได้พัฒนาความสามารถของตนเอง สร้างชุมชนเข้มแข็ง การจัดการเรียนการสอนโดยชุมชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเป็นรูปแบบที่แตกต่างจากเดิม จากปัญหา สถานการณ์ ปัญหา ปัจจุบันของเด็กกลุ่มรักลูกให้ถูกรธรรม พบว่า มีหลายปัจจัยที่มีผลกับเด็ก คือ อายุ การศึกษาของเด็ก รายได้ของครอบครัว

²⁹ พระมหาอุดร สุทธิญาโณ “ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบสุขภาพองค์รวมวิถีพุทธในพระไตรปิฎก”, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555), หน้า 120-125.

³⁰ พัชรี ดำรงสุนทรชัย, “แนวทางการจัดการความรู้เพื่อสุขภาวะชุมชน”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), หน้า 257-287.

³¹ ดวงฤดี ลาสุชะ และคณะ “การพัฒนาศักยภาพผู้นำในการสร้างเสริมกระบวนการพัฒนาสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในชุมชน”, **ทุนสนับสนุนงบประมาณ จากแผนงานพัฒนาเครือข่ายพยาบาลศาสตร์เพื่อสร้างเสริมสุขภาพ**, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2553), หน้า, 54-56

ความอบอุ่นของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และผ่านการฝึกอบรม จากกลุ่มรักลูกอุทธรณ์ ที่มีผลต่อการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะตามหลักภวนา 4 แนวทางการ ส่งเสริมการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะของเด็ก การความรู้ผู้ปกครอง ตระหนักถึงความสัมพันธ์ อันดีในครอบครัว ให้ความรู้เพิ่มแก่ผู้ดูแลเด็กเข้าใจวิธีการอบรมเลี้ยงดู เชิงพุทธ ยึดวิถีทางสายกลาง ไม่ตึงไม่หย่อนยานเกินไป จัดกิจกรรมให้เด็กและครอบครัว สร้างคุณค่าจิตสำนึกใหม่ ร่วมกันทาง ศาสนา การเข้ารับการอบรมควรมีการสอนแบบบูรณาการ ปรับปรุงกิจกรรมให้เท่าทันต่อการ เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ให้เกิดความสนใจ อยากมาเรียนรู้ ได้รับการฝึก และซึมซับ หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาเข้าสู่จิตใจมากขึ้น เป็นการปรับพฤติกรรมต่างๆ ให้ดีขึ้น ดังนั้น เด็กที่ผ่านการ ฝึกอบรมจากกลุ่มรักเพื่อการพัฒนาความมั่นคงทางสุขภาวะที่ประสบผลสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ ของหลักภวนาทั้ง 4 ด้าน ด้านกายภวนา สีสภวนา จิตตภวนา และปัญญภวนา คือเครื่องมือที่ จะช่วยทำให้เด็กที่ได้รับการฝึกหัด ให้เป็น เด็กที่มี สุขภาพดี เป็นคนดี มีความสุข และเติบโตอย่างมี คุณภาพ

จากการอภิปรายผลการวิจัยดังกล่าวมาข้างต้น สาเหตุที่บางปัจจัยอาจไม่พบว่ามีค่า นัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากมีข้อจำกัดบางประการในการศึกษา แต่เมื่อพิจารณาในแง่ของการปฏิบัติ ผู้วิจัยต้องขออนุญาต ผู้ปกครองของเด็กจากกลุ่มตัวอย่างทุกคนที่เต็มใจให้ข้อมูล เพราะถือว่าเป็นสิ่ง สำคัญ โดยเฉพาะฐานคิดและทัศนคติของเด็ก บริบทความเชื่อของครอบครัว หรือการนำเด็กมาเป็น กลุ่มตัวอย่างในการทดลอง การเก็บข้อมูล ต่างๆ เป็นเรื่องทางความรู้สึกที่ละเอียดอ่อนและลึกซึ้ง โดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลต่อการส่งผลเสียต่อสิทธิเสรีภาพทางความรู้สึก การรักษาความลับ ของกลุ่มตัวอย่าง เป็นเรื่องสำคัญที่ผู้วิจัยนำพิจารณาในรังสรรค์งานวิจัย เขียน อภิปรายผล ข้อค้นพบเป็นลำดับแรก

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย เชิงทฤษฎี เชิงนโยบาย เชิง ปฏิบัติการ รวมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีนโยบาย ให้ความรู้ในการอบรมเด็ก แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลเด็ก ควรจัดการอบรมให้แก่เด็กกับเด็กประณปลาย ที่พบว่ามีโอกาสเกิดพฤติกรรมเสี่ยงมากที่สุด
2. ควรปรับนโยบายด้านการศึกษา ที่ดำเนินการโดยปราศจากความเข้าใจในปรัชญา พื้นฐานต่อมนุษย์ ในด้านสิทธิเด็ก ทำให้ลดทอนความสุขของเด็ก จึงขาดบุคลากร ที่จะช่วยพัฒนาเด็ก ด้านกาย สติ จิต ปัญญา จึงควรพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดูแลเด็กให้มีเพียงพอ

3. ศึกษาและเผยแพร่ปัญหา ผลกระทบที่มีต่อเด็กในด้านต่างๆ ให้สังคมรับทราบ และให้ความรู้ตระหนักถึง การสร้างชีวิตที่เป็นสุขให้แก่เด็ก เพื่อป้องกันปัญหาในระยะยาว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรปรับการอบรมให้สอดคล้องกับระดับการพัฒนาด้านกายภาพนา เพื่อส่งเสริมและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็ก ให้มีความมั่นคงทางสุขภาวะที่ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะด้านกายภาพนา มีวิธีการสอนแบบบูรณาการ โดยเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง

2. ควรพัฒนากิจกรรมในอบรมเด็กโดยการแบ่งกลุ่ม ตามช่วงระดับการศึกษา โดยเฉพาะเด็กประถมปลาย และกลุ่มสำหรับเด็กตามจำนวนครั้งที่เข้ารับการอบรม ในระดับพื้นฐานจนถึงระดับสูง และจัดกลุ่มทดลอง วัดผลก่อนและหลังการอบรม และการติดตามผล

3. ควรพัฒนาชุดฝึกอบรมเพื่อสร้างจิตสำนึกใหม่ในการดำเนินชีวิตตามความเป็นจริง ยึดวิถีทางสายกลางไม่ตึงไม่หย่อนยานเกินไป โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทาง การดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย ในการแก้ปัญหาความยากจนทางวัตถุ

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อปัญหาของเด็ก มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสถานการณ์ปัญหา โดยการควบคุมตัวแปร พัฒนาชุดฝึกอบรม และติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อพิสูจน์หลักเกณฑ์ชีวิตสร้างเครื่องมือเพื่อพัฒนาตัวชีวิต ที่ระบุเป็นหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนได้

2. ศึกษาวิเคราะห์และจัดการองค์ความรู้เรื่องสุขภาวะเชิงพุทธ ของสังคมในระดับครอบครัว และชุมชนชั้นสูง โดยบูรณาการองค์ความรู้เพื่อพัฒนาสุขภาวะของสังคมในระดับ ชาติ และ/หรือ ระดับนานาชาติ

3. ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและการรักษาสุขภาพกายใจจากกระแสโลกาภิวัตน์และวัฒนธรรมที่เข้ามาประเทศไทยส่งผลต่อวิถีชีวิตคนไทยทั้งระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศ ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการเกิดพฤติกรรมโดยเฉพาะของเด็กและเยาวชน